Ա Ի Ե Տ Ա Ց Ե Ր

Շ Ա Բ Ա Թ Ա Թ Ե Ր Թ

Կ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն , Ո Ւ Ս Ո Ւ Մ Ն Ա Կ Ա Ն , Ը Ն Տ Ա Ն Ե Կ Ա Ն Ե Ւ Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի : Տարեկան գինն է 4 ½, վեց ամսուանը ¾ մէճիտիյէ, կաճխիկ, և հատը 40 փարա : [illegible]
գրութեան վերաբերեալ նամակները ուղղուելու են առ Մր. Տուայթ, խմբագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Մր. Կրին, Կ. պոլիս, Ա.մ.[illegible]

ՀԱՏՈՐ 32. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ· ՅՈՒՆԻՍ 19· 1877 Թիւ 25

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Աստուծոյ շնորհքը մեզ զործելու պատճառ չհամարինք : — Քրիստոնէութեան ծագումը : — Դանուբի և Ռումանիոյ աշխարհացոյցը : — Մարդոց կեանքը : — Խորհրդածութիւնք ի վերայ արդի կռապաշտութեան : — «Ճրտանջողներ ու քրմենջողներ» : — Սուրբ գիրքը վշտացեալոց մխիթարութիւն է : — Քաղաքական լուրեր : — Եկեղեցական և առևտրական :

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՇՆՈՐՀՔԸ ՄԵԶՔ ԳՈՐԾԵԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌ ՉՀԱՄԱՐԻՆՔ

ՇԱՏ ժամանակ չէ որ Ամերիկայի մէջ մարդ մը ապանութիւն ըրաւ : Այս մարդը Քրիստոնեայ եկեղեցւոյ մը անդամ էր: Յետոյ տարեկան կար, եւ իբր երեսուն տարի նեղութիւն կրած էր ապերջանիկ ամուսնութեան մը պատճառաւ : Թերևս անոր նեղութիւնները շատ մանր էին , բայց ինք առողջ և խելքը գլուխն էր: Իրիկուն մը կնոջը հետ ժողովէ մը դառնալով տուն եկաւ , եւ կ'երևէր որ այր եւ կին խաղաղութեամբ էին իրարու հետ: Կէս ժամ ետքը մարդը կայնով մը ապանեայ կինը քնոյն մէջ: Մարդասպանը բռնուելով դատուեցաւ, և դատին մէջ ամենին բան մը չըսուեցաւ ի պաշտպանութիւն անոր, և դատապարտուեցաւ կախուելու : Աւանն մը ետքը մարդը խոստովանեցաւ ոճիրը, Դատաստանին մէջ անոր ոճրագործութիւնն ապացուցանող բաներուն մէկն էր սա դիտողութիւնը զոր իր դրացիներէն մէկուն ըրած էր ոճիրը դործելէն քանի մը ամիս առաջ: «Մինչև անդամ եթէ մեծ ոճիր մը դործեմ, միթէ չեմ կրնար ղղջալ, և այնպէս ղղջալ որ կարենամ երկինք երթալ: Մուրը դիրք ունէ ապաքէն կը տեսնեմ թէ մարդ կրնայ ղղջալ և փրկուիլ, թէև շատ չար դործ մը ըրած ըլլայ»

Այս մարդը , որ ընտանեկան վիշտեր ունէր բայց խելագար չէր , կը հաւատար թէ կրնար սպանութիւն ընել, և յետոյ ապաչխարելով երկինք երթալ: Փորձուեցաւ դժոխքին խորէն անոր ականջին հնչող սա տուտէն թէ, Քրիստոսի քաւութիւնը կը փրկէ նոյն իսկ այն մարդը որ այն քաւութեան ապաւինելով կը մեղանչէ Աստուծոյ դէմ:

Այս մարդուն խորհուրդը մեզի տեսուր դաս մը կու տայ մարդկային բնութեան վրայ : Այս մարդը մեծ չափով ըրաւ ինչ որ թերևս դուք և ես կը ջանանք ընել փոքր չափով: Մենք սպանութիւն ընել չենք ուզեր, բայց, եթէ կարենայինք, ուրախ պիտի ըլլայինք մեր կենաց կիսուն, թերեւս նաև բոլորին մէջ զԱստուած ղրկել մեր ծառայութիւններէն, վասն զի կը խորհինք թէ ի վերջոյ ապաշխարելով կրնանք ամէն բան շտկել : Ոմանք կը կարծեն նաև թէ, եթէ հանգերձեալ աշխարհին մէջ ալ ապաշխարեն, կրնան թողութիւն գտնել և փրկուիլ:

Աւանդ, ինչ մեծ մեղք կը դործեն անոնք որ Քրիստոսի քաւութեան ընդհրը պատճառ կ'ընեն երկնոյ կերքերը յաղեցնելու: «Մի խաբուիք , Աստուած ծաղր չըլլար, վասն զի ինչ որ մէկ մարդ մը կը սերմանէ՝ նոյնը պիտի հնձէ » (Գաղ. Զ. 7):

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ԾԱՌՈՒՄԸ

33.

Հէն կաթոլիկներէն Մեսիայէ վերաբերեալ բոլոր տեղեկութիւնները ցետոյ Քրիստոսի վրայ կատարուեցան :

Հէն կաթոլիկները, մինչ կը պատմէր անցեալ եւ ներկայ դէպքերը , միշտ կը քալաքերէր Հրեից ազգը յուսալ ապագայ օրհնութեան մը որ անոնց պիտի տրուէր խոստացեալ Մեսիայի մը ձեռքով: Հէն կաթոլիկներն ոչ միայն բացայայտ մարգարէութիւնները, այլ և ծէսերն ու արարողութիւնները կը նայէին ապագայ փրկչի մը : Հրեական կրօնքը լի էր ծիսիւք որ ապագայ մարգարէ մը, ապագայ քահանայ մը և ապագայ թագաւոր մը կը ներկայացնէին ժողովրդեան : Նաև հին օրինաց ղեկերն աւելի կամ նուազ յայտնի կը յուցնէին ապագայ ազգ մը որ քան զանոնք աւելի կատարեալ պիտի ըլլար: Ասոնք ամենքն ալ կը ցուցնէին թէ Աստուած ինչ մտադրութիւն ունէր մարդկութեան համար, և ինչպէս պիտի կատարէր զայն: Ասոնք ամենքն ալ կը ցուցնէին թէ Աստուած ինչ մտադրութիւն ունէր մարդկութեան համար, և ինչպէս պիտի կատարէր զայն:

Հիմա քննենք համառօտիւ այն մարգարէութիւնները որ Քրիստոսի ծնանելէն առաջ ըսուեցան, և տեսնենք թէ ինչպէս ճշդիւ կատարուեցան Քրիստոսի վրայ:

1. Յատկապէս Մեսիայի վերաբերեալ մարգարէութիւնք սրտմտելի շատ են: 100ը կ'անցնի անոնց թիւը , և հէն կաթոլիկներն դրեթէ ամէն մասին մէջ կան: Մովսէսի հինգ գիրքերուն մէջ կը գտնուին շատ մարգարէութիւններ այն կնոջ զաւակին վերաբերեալ որ օձին գլուխը պիտի ջախջախէր (Ծննդ. Գ. 15), Աբրահամու զաւակին վերաբերեալ որովհետև բոլոր ազգերը պիտի օրհնուէին (Ծննդ. ԻԲ. 18): Մովսէս որ Իսրայէլի ժողովուրդն աղատեց Եգիպտոսի ծառայութենէն՝ իրեն նման մարգարէ մը վրայ կը խօսի զոր Աստուած պիտի հանէր (Բ Օր. ԺԸ. 18): Դաւիթ իր սաղմոսներուն մէջ խնդրելիք կը ցուցնէ իբրև սիպ և երեւելացուիչ անոր որ պիտի սիրէր Ծովէ ի Ծով (Սաղմ. Բ. խե. և ՀԲ.) : Եսայի կը կոչէ զՄեսիա իշխան խաղաղութեան (Ես. Թ. 6) : Մարգարէք Յովսէէ, Յովէլ, Ամովս, Եսայի, Երեմիա, Դանիէլ, Մալաքիա, բոլորն ալ մարգարէացան Մեսիայի վրայ : Անոնցմէ և ոչ մին լի և կատարեալ տեղեկութիւն կու տայ անոր վրայ, այլ իւրաքանչիւրն կը ցուցնէ այն մասնաւոր կէտերը միայն որ յարմար էին իրենց ժամանակին ժողովրդեան պարագաներուն և կարօտութեանցը: Այս մարգարէութիւնները ըսուեցան շատ դարեր առաջ, և իրարմէ շատ հեռու ապրող մարդոց միջոցաւ: Այս մարգարէութեանց մէջ յիշատակ են ապագայ փրկչին այլևայլ առթերը յատկութիւնները և գործերը , որոց բոլորն ալ ստիպական կատարուեցան Քրիստոսի վրայ:

2. Այս մարգարէութիւնք շատ հանդամանալից են : Ի սկզբան ընդհանուր էին և մինչև ասոնց մանրամասնութիւն մը մտին, յետոյ սկսան մանրամասնութիւն և յատակ ըլլալ: Մեր լուսիլը չի բաւեր յիշել հոս այս մարգարէութիւնները կարգաւ Ծննդոց գիրքէն մինչև Մալաքիա, բայց կ'ուզենք անոնցմէ յիշել ըստ բաւականին, ցուցնելու համար թէ ինչ զարմանալի ճշդութեամբ կանխաւ պատմուեցաւ Մեսիայի կեանքը, այսինքն թէ երբ և ուր պիտի գար Մեսիան , և ինչ պիտի ըլլային անոր ծննդեան պարագաները, ինչ գործեր պիտի կատարէր, ինչ կերպով պիտի ընդունուէր Հրեից ազգէն, ինչ մահուամբ պիտի մեռնէր, և ինչպէս պիտի ըլլար անոր ապագայ թագաւորութիւնը :

Մեսիայի գալստեան ժամանակը ճշդիւ ըսուած է : Ըստ Ծննդ. Խթ. 10, թէև Իսրայէլի միւս ցեղերը ցրուէին, Յուդայի ցեղը պիտի միաբէր իր առանձին ցեղային իշխանութեան մէջ մինչ և գալստեան Մեսիայի: Արդարև Յուդայի ցեղը պահեց իր ցեղային ինքնիշխանութիւնը մինչև Քրիստոսի ժամանակ: Ըստ Անգեայ (Անգ. Բ. 3, 7, 9) Մեսիա պիտի գար մինչդեռ երկրորդ տաճարը կանգուն էր: Հրեայք այսպէս կը մեկնէին յիշեալ մարգարէութիւնը, և այնպէս վստահ էին թէ տաճարը պիտի չկործանէր մինչև Մեսիայի գալստիւնը, որ չուշացին անձնատուր ըլլալ որն իսկ պայմաններով ընդ յամի Տեառն 70—71 եռուսաղէմ պաշարող Տիտոս կ'առաջարկէր անոնց: Դանիէլի մէջ (Թ. 20—27) մարգարէութիւն մը կայ թէ երբ պիտի երևէր Մեսիան և երբ պիտի կարուէր: Թող ընթերցողք մտադրութեամբ կարդան այս մարգարէութիւնը: Եթէ այս մարգարէութեան մէջ յիշուած հօմանեակները մեկնենք այն նշանակութեամբ որով հօմանեակ բառը սովորաբար կը դործածուի մարգարէութեանց մէջ, մեկ մարգարէական օրը մեկ տարի պիտի հասկնանք , ինչպէս կը հասկնային նաև Հրեայք. և անոնցմէ կրնանք ճշդիւ դանել ժամանակը յորում պիտի երևէր Մեսիան: Այս ժամանակն էր, ըստ յիշեալ մարգարէութեան, 70 հօմանեակ, այսինքն 490 տարի որ 3 մասի կամ շրջանի կը բաժնուի : Առաջին շրջանն է 7 հօմանեակ կամ 49 տարի: Այս միջոցին երկրորդ տաճարը պիտի շինուէր: Երկրորդ շրջանն է 62 հօմանեակ, այսինքն առաջին շրջանէն հետը 434 տարի , և այս միջոցին Մեսիան պիտի երևէր : Երրորդ շրջանն է մեկ հօմանեակ, այսինքն 7 տարի որոց կիսուն պիտի կարուէր Մեսիան : 70 հօմանեակայ կամ 490 տարեայ ժամանակը պիտի սկսէր « եռուսաղէմը նորէն շինելու հրամանը ելլելէն » : Այսպիսի հրաման մը երբ ելաւ : Կիւրոս հրաման մը առաւ տաճարը շինելու , բայց

երուսաղէմ չհնելու յատուկ հրամանը արուեցաւ Ադրաշեհէն, անոր թագաւորութեան 20երորդ տարին։ Ա.յս հրամանին համը պարագաները կը յիշուին Նէեմեայ երկրորդ գըլխոյն մէջ։ Արդի պատմագէտք մեծ ճշդութեամբ և ըստմանալի միաբանութեամբ կ'որոշեն ժամանակը յորում արուեցաւ այս հրամանը։ Եանի, Հէնկոգէնպէրկի, Հէյլի, Գալմէդի, Ըլըլի և ուրիշ երեւելի հնագիտաց այլեայլ հաշիւներուն մէջ տարբ տարուոյ միայն տարբերութիւն կայ ժամանակին վրայ յորում արուեցաւ երուսաղէմ նորէն չհնելու հրամանը։ Ըստ եանի, այն հրամանը արուեցաւ 444 տարի յառաջ քան ջ.ք., ըստ Հէնկոգէնպէրկի՝ 454 տարի նախ. ք. ջ.ք., ըստ Հէյլի՝ 444 տարի նախ. ք. ջ.ք., ըստ Գալմէդի 449 տարի նախ. ք. ջ.ք., և ըստ Ըլըլի 454 տարի նախ. ք. ջ.ք.։ Արդ եթէ այս թուականները հանենք 69 մարդարէական եօթնեակներով ցուցուած 483 տարեայ թիւէն, անտեն Մեսիայի երեւման տարին կ'ըլլայ ըստ եանի և Հէյլի Քրիստոնէական թուականին 39երորդ տարին, ըստ Գալմէդի՝ 34երորդ տարին, և ըստ Հէնկոգէնպէրկի և Ըլըլի 29ներորդ տարին. և Աւետարաններէն կը տեսնուինք որ Քրիստոս արդարև յայտնեց ինք հրապարակաւ աշխարհի յ. Տ. իրը 30։ Ամէն մարդ կը հասկնայ թէ գիտութիւնք չեն կրնար որոշել այսպիսի հին դէպքի մը թուականը մինչև բուն տարին ճշդիւ, բայց տեսնուած է որ քանի մը երեւելի հնագիտաց նորագոյն հետազօտութեանց նայելով Քրիստոս ինք հրապարակաւ յայտնեց աշխարհի իրրև Մեսիա բուն իսկ այն տարին որ յիշուած է Քրիստոսէ 600 տարի առաջ գրուած վերի Դանիէլեան մարգարէութեան մէջ. և ուրիշ հնագիտաց հաշիւներն, ինչպէս տեսանք, անկէ քանի մը տարի միայն կը տարբերին։

Նոյն մարգարէութեան մէջ կանխաւ ըսուած է նաև թէ, առաջին երկու շրջաններէն, այն է 7 և 62 եօթնեակներէն ետքը, Մեսիան պիտի կարուէր վերջին շրջանին, այսինքն վերջին մարգարէական «եօթնեկին մէջտեղը։» Ա.յս ժամանակը կը պատասխանէ ճիշդ Քրիստոսի կենաց այն տարիներուն որոնց մէջ Քրիստոս յայտնելով ինք աշխարհի իրրև Մեսիա, չարունակեց իր պաշտօնն իրր 3 կամ 4 տարի և կարուեցաւ, և մատուցանելով ինք պատարագ աշխարհի մեղաց համար, դադրեցուց ուրիշ ամէն պատարագ և ողջակէզ։

Ա.յս մեկնութիւնը կը հաստատուի իրրև ճշմարիտ ա բանով որ նոյն իսկ Հրեայք այս կերպով կը մեկնէին յիշեալ մարգարէութիւնը, և կը ապացուցին Մեսիայի երեւման ճիշդ այն ատեն որ Քրիստոս երեւցաւ։ Ա.յս ակնկալութիւնը Հրէից միայն յատուկ չէր։ Ա.յն դարուն Հռոմայեցի մատենագիրներէն, այսինքն Տակիտոսէ և Սուետոնիոսէ, կը տեսնուինք որ այն ժամանակները Հրէաստանի մէջ նշանաւոր անձի մը երեւնալուն առհասարակ կը սպասուէր։

Ա.յսպէս յայտնի է թէ Յիսուս Քրիստոս երեւցաւ երկրի վրայ ճիշդ այն ժամանակ որ Մեսիան պիտի երեւէր ըստ մարգարէութեան։ Ա.յսուհետև պիտի խօսինք ուրիշ պարագայից վրայ որովք Քրիստոս կատարեց Մեսիայի վերաբերեալ մարգարէութիւնները։

ԹՈՒՆԱ ՎԷ ՄԷՄԼԷՔՓԷԹՑՈՅ ԽԱՐԹԱՍԸ ՇԻՐ

ԴԱՆՈՒԲԻ ԵՒ ՐՈՒՄԱՆԻՈՅ ԱՇԽԱՐՀԱՑՈՅՑԸ

Ա.յս աշխարհացոյցը կը պարունակէ այն երկիրը միայն, որ հատանականապէս ասպարէզ պիտի ըլլայ վինուորական գործողութեանց։ Դանուբ գետն այս աշխարհացուցին մէջէն կ'անցնի աջէն ձախ, և աշխարհացուցին ձախ կողմը կը տեսնուին երեք գետաբերանները որոնցմէ առաւել ջուրք կը թափին Սեւ ծովը։ Գետին ձախ կողմի, այսինքն գետէն վեր ցուցուած երկիրը Ռումանիա է, և գետին աջակողմեան երկիրը՝ Դանուբի Օսմանեան գաւառն է։

Ռումանիոյ մէջ կրնայ տեսնուիլ երկաթուղին որով Ռուսք կ'ընդունին իրենց պաշարը Քիշնէֆէն եաչի ճամբով։ Ա.յս երկաթուղին կ'անցնի բոլոր Ռումանիոյ մէջէն մինչեւ Դուրնու Սեւերին, Դանուբի վրայ Սերուիոյ Գլատովա քաղքին դիմացը։ Բայց Դուրնու Սեւերին այս աշխարհացոյցին ծայրէն քիչ մը անդին է։ Երկաթուղին ունի ճիւղ մը Պուքրէշէն մինչեւ Ձիւրճեւոյ, եւ Ռուսիացիք հիմա կը տարածեն այս երկաթուղին Ձիւրճեւոյէն դէպ ի վար մինչեւ Օլդենիցա, եւ Ձիւրճեւոյէն դէպ ի վեր մինչեւ Դուրնու Մուկուրելի։ Դանուբի հարաւային դին կրնայ տեսնուիլ երկաթուղին Ռուսճուգէն մինչեւ Վառնա, նաեւ Չհնաւուտայէն մինչեւ Բիւգէնճէ, եւ աշխարհացուցին ամենէն ստորին ծայրը կը տեսնուի Եամպոլուէն, Ադրիանուպոլոյ քովէն անցնելով, մինչեւ Կոստանդնուպոլիս տանող երկաթուղւոյն մէկ մասը. 70 ժամու հեռաւորութիւն մը՝ զոր կառաչուն կ'առնէ 20 ժամու մէջ։ Ուղիղ դծով Կոստանդնուպոլիս Եամպոլուէն 50 ժամ միայն հեռու է։

Ռուսիացիք մեծ զգուշութեամբ յառաջացան դէպ ի Դանուբ։ Զօրքը գրաւեց նախ Բիլիա, Կալաց եւ Իսլաիլա, եւ երբ կատարելապէս հաստատուեցան կարգաւ գետին դիմացը, ուրիշ դունդեր սկսան յառաջ խաղալ գետէն դէպ ի վեր։ Իրաքանչիւր զօրաբաժին իրմէ առաջ հաստատուածներէն անդին կ'անցնէր, եւ կը գրաւէր մօտակայ տեղը դէպ աջակողմ։ Ա.յսպէս բոլոր գետեղերեայ քաղաքք գրաւուեցան, մինչ կանխաւ եկող դունդերը կը պաշտպանէին քալելու վրայ գտնուող զօրքը Թուրքաց հեծելազօրքն յարձակումէն։ Մեծ զգուշութիւն եղաւ ընդդէմ դիւերային յարձակմանց Օսմանեան հեծելազօրքն, որ կը յուսացուէր թէ Դանուբէն պիտի անցնէր յառաջ խաղացող Ռուս զօրքը կողէն զարնելու։ Բայց այսպիսի յարձակում չպատահեցաւ, եւ մայիսի 20ին, զօրաց չարժման սկսելէն իրր մէկ ամիս ետքը, Դանուբի ճախակողմեան եզերք մինչեւ Ալըդա գետին բերանը բոլորովին գրաւուեցաւ։ Ռուսիացիք յիշեալ տեղերը գրաւելէն ետքը սկսան պատրաստել եւ կազմել նաւերը զոր իրենց հետ բերած էին, եւ ժողվել որեւիցէ նաւ որ գտնուեցաւ Ռումանիոյ եզերքը։

Դանուբէն անցնիլը չատ դժուարին գործ է Ռուսաց համարձակութեանը, գետին վրայ թուրքաց զրահաւորներուն եւ եզերքը գտնուած զօրաց պատճառաւ։ Նախորդ պատերազմաց մէջ Ռուսիացիք անցան Զհնաւուտայէն վար Տոպրուճա կոչուած գաւառը։ Գետին այն եզերքը որ Օսմանեանց ձեռքն է՝ հոն ցածադոյն է քան Ռումանեանց կողմը, եւ գետին մէջ շատ կղզեակներ կան որ կամուրջ ձգելու կ'օգնեն։ Բայց Տոպրուճայի գետնին ճախնային բնութիւնը դժուարին կ'ընէ այն երկրին մէջ մեծ վինուորական գործողութիւններ ընել։ Նաեւ Տոպրուճա հեռու է պաշտպաններէն զօրս անցնիլ սլիտի խորհին Ռուսք, երբ Դանուբէն անցնին։ Ռուսք հաւանականապէս պիտի չանան անցնիլ գետը այնպիսի տեղերէ որ պաշտպաններուն մօտ են, եւ ուր Օսմանցւոց մեծ զրահաւորները չեն կրնար մօտենալ։ Չհնաւուտայէն վեր գետին բոլոր երկայնութեամբը թուրքաց եզերքը բարձր է, բայց գետինը քան զՏոպրուճա յարմարագոյն է պատերազմական գործողութեանց։ Ռումանիոյ կողմէն Դանուբ վազող գետերն իրրեւ նաւահանգիստ են նաւակաց զոր Ռուսիացիք ժողված են, եւ այս գետերուն մէջ չարժուն կամուրջներ չհնուելով կը տարուին պատրաստ ուր որ կամուրջ դնել պէտք է։ Եթէ Ռուսք յաջողին արեւելեայ տեղէ Դանուբն անցնիլ, շուտով կամուրջներ պիտի դնեն բոլոր այն տեղերը ուր պէտք պիտի ըլլայ պահեր տանել զօրաց։

Թուրքաց ամրութիւններն են Մաչին, Հիրսովա, Սիլիստրէ, Դորդոգան, Բուսճուգ, Նիկոպոլիս, Րահովա եւ Վիտին։ Գետին բոլոր երկայնութեամբը կան նաեւ գունդ գունդ պահապաններ իրարմէ կէս կէս ժամ հեռու։ Ա.յս պահապանները նշանով կ'իմացնեն իրարու գիշեր ցորեկ թշնամւոյն որեւիցէ չարժումը։

Պալգան լեռները որ Թուրքիոյ երկրորդ ամրոցն են՝ աշխարհացուցին վրայ նշանակուած չեն, բայց կը ձգուին Շումլայէն եւ Վառնայէն, Սելիմնիի եւ Տրգանլըզի քովէն, մինչեւ Սոֆիա։ Աշխարհացուցին վրայ ցուցուած բոլոր այս տեղերն ի բնէ ամուր են, եւ հզօր ամրոցներ ալ կան։

ՄԱՐԴՈՑ ԿԵԱՆՔԸ

Հաշուուած է որ երկրիս բոլոր բնակիչներէն տարին իրր 33,000,000 մարդ կը մեռնի։ Ա.յս հաշուով կը մեռնի օրը 91,000 մարդ, ժամը՝ իրր 3,700 մարդ, իսկ ամէն րոպէ իրր 62 մարդ։

Մարդոց կեանքն իրարու վրայ 33 տարի է։ Աշխարհիս բնակչաց մէկ քառորդը կը մեռնի 7 տարուան կամ 7 տարուընէ առաջ. կէսը կը մեռնի 17 տարեկան կամ 17էն առաջ։ 10,000 մարդէ մէկը միայն կը հասնի մինչեւ 100 տարին, 500էն մէկը միայն մինչեւ 90ը, եւ 100էն մէկը միայն մինչեւ 60 տարին։

Ամուսնացեալք քան զամուրիս աւելի կ'ապրին։ 100էն իրր 93ը կ'ամուսնանայ։

Աշխարհիս բնակչաց իրր ութէն մին վինուորական ծառայութեան կը մտնէ։

Մարդոց զբաղումը մեծ ազդեցութիւն կ'ընէ կենաց երկայնութեան վրայ։ Ամենէն երկար ապրողներն ընդհանրապէս եկեղեցական անձինք են, եւ ամենէն չատ մեռնողներն ընդհանրապէս բժիշկներն են։

ԹՈՐՔԵՐԴԱԾՈՒԹՈՒՆԵՐ

Ի ՎԵՐԱՅ Ա.ՐԴԻ ԿՈՒՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԵԱՆ

(Ա.ԵՒՈՔԵԷՒ 22 ԲՈՒՆ ՂՐԻՆԱԿՈՒՆԵԱՆ)

Է. Ա.յժմեան կառավարիչը առ հասարակ գլխաւորած կ'անձնաւորուին կամ կը նկատուին։ 1. Պրահմանք, որ հմայնաստուածաբանութեան գաղափարն ունին, կը վարդապետեն թէ Պրահմա, որ ստեղծած է զաշխարհս, նորա հետ խառնուած է իրր հոգի ընդ մարմնոյ։ Ա.յնպէս գի ինքն է որ կը ներգործէ եւ ինքն է որ ներգործութիւնը կ'ընդունի, եւ ինքն է չարն ու բարին որ կ'երեւին ի մարդիկ եւ ի դեւս։ 2. Ըստ Պուտտայականց Սաքիամունի (Ս. Սաքիա) Աստուածոյ կատարելութեան մէկ անձնաւորութիւնն է, որ յաշխարհի երեւեցաւ եւ զԱստուած քարոզեց կամ ճանչցուց։ Եւ ըստ Լամայականց Պուտտա, որ կը նշանակէ լիամտութիւն կամ գիտութիւն, մերթ յայտնեցաւ յանձին Սաքիամունեայ, եւ մերթ յանձին մեծին Լամայի, եւ չարունակ կը մարմնանայ յանձինս քրմապետաց։ 3. Եւ կոմիխիոս, որ չէր կրնար հոգեբանել, նիւթապաշտ թէ նախնական նիւթը (երկինքը) յորմէ յառաջ եկաւ ամենայն ինչ՝ յաւիտենական, անվախճան, անբաժանելի, անսահման, ամենակարող եւ ամենուրեք է։ 4. Զրադաշտեանք կամ կրակապաշտ Պարսիկք կը համարին թէ Աստուածոյ անձնաւորութիւն կամ մարմնաւորութիւն են ամենայն լուսեղէն գոյացութիւնք, ինչպէս են արեգակը (Միհր), լուսին եւ հուր։ Ուստի, ինչպէս ամենայն կռապաշտք, կը պաշտեն զսոսա, թէեւ «ոչ իրրեւ Աստուած, այլ իրրեւ նորա պատկերը,» կ'ըսէ Պապական հեղինակ մը։

Ը. Աստուածային անձին այս նիւթական գաղափարէն յառաջ եկած են ոչ սակաւ այլանդակ գաղափարներ աշխարհի ստեղծագործութեան վրայ։ 1. Պրահման, կ'ըսեն Հնդիկք, երբ արարչագործել ուզեց,

իւր կամքն ու զօրութիւնը սկսան ներգործել յանձին նորա, ուր ծնան սէր եւ բարկութիւն, յորոց ապա ի գոյութիւն եկաւ աչխարհ։ Եւ նոյն ինքն Պրահմա աչխարհի մէջ զետեղեցաւ կամ նիւթին հետ խառնուեցաւ, որպէս չաքար ընդ կաթին։ 2. Ըստ Զինաց երկու զօրութիւնք, երկինք եւ երկիր, իրար խառնուած էին անդունդին մէջ, իբրեւ ձագունք ի ձուս։ Այս զօրութիւններէն ծնաւ առաջին մարդը, Փանքու, որ ապա ծնանողին պատճառները կարգադրեց ու յայտնի ըրաւ։ Երկնից աղնիւ հոգիներէն եղան աստուածք, եւ երկրի անարդ նիւթերէն՝ դեւք։ Թեթեւ եւ մաքուր օդերն անդունդէն վեր եղան եւ կազմեցին երկնագունը, ուր լուսաւոր եւ կենդանի մասերը թանձրացան եւ կազմեցին արեգակը, լուսինը եւ աստղերը, որք, երբ լրացան, սկսան ներգործութեամբ չարժիլ։ Երկրի ծանր եւ մրոտ մասէն կազմեցաւ հողագունդը, որոյ մաքուր մասերէն եղան լեռները, գետերը եւ աղբիւրները, ու երբ ամէնը լրացաւ, քաղաքներն ու գիւղերը երեւան եկան։ (Բազդատ Մնդ. Ա.)։ 3. Ըստ Ճափոնաց կամ Շինտոեանց, բայց ի պեղագոյն Աստուածմէ, (Մերկեաս անկէ ստեղծեալ) եօթը երկնային հոգիներ կան, որ արեգական հետ եղած են։ Աստոնց միւն ծնաւ հինգ ստորնագոյն, այսինքն երկրաւոր աստուածներ, յորոց միւն որ ճափոնի պաշտպանն է՝ յառաջ քան զամենայն երկիր ստեղծեց զճափոն, ուր աստուածք բնակեցան միլիոնաւոր տարի։ 4. Ըստ Կրակապաչա Պարսից, հուրը որ աստուծոյ անձնաւորութիւնն է՝ աչխարհի նախնական նիւթին ըլլալով յառաջ բերաւ ամենայն ինչ, եւ անոր մէջ է իբրեւ նորա հոգին ի մարմնի. կամ, ըստ երկարմտեան բացատրութեան, մեծ Աստուածը Զրուան, զոր Յոյնք կոչնոս եւ Լատինք Սատուռնոս կ'անուանէին, երկար ժամանակ զոհ կը մատուցանէր (Մերկեաս իւր ծնողաց, Ուրանոսի եւ Կաոյ, երկնի եւ երկրի), որ իրեն զաւակ մը ըլլար, որպէս զի զաչխարհ ստեղծէր եւ անոր վրայ թագաւորէր։ Եւ երբ յղացաւ, տեսաւ թէ երկուսրեակ էին յարգանդին, եւ կը կռուէին անդրանկութեան համար։ Կրտսերը տեսնելով թէ չէր կրնար առաջ անցնիլ, մօրը փորը ծակեց եւ դուրս ելաւ, եւ կոչեցաւ Արհմն. յետոյ անդրանիկը ծնաւ եւ անուանեցաւ Որմիզդ։ (Բազդատ Եսայեայ եւ Յակոբոյ պատմութեան հետ որ յԱստուածածնէ)։ Որմիզդ եղաւ ամենայն արարածոց լուսատուն, եւ ստեղծեց երկնից թագաւորները, եօթը լուսաւոր հոգիները, յորոց ելին աստուածները, բարի արարածները եւ մարդը։ Արհմն եղաւ դեւ խաբանքի եւ ստեղծեց եօթը չար դեւեր, յորոց յառաջ եկին չար ոգիք, որք խաբեցին զմարդն եւ թշուառութեամբ լցին զաչխարհս։

Հոս կը տեսնուի թէ Աստուծոյ անձնաւորութիւնն ու կատարելութիւնքը, աչխարհի արարչագործիչն եւ կառավարուիլը այնպիսի կարեւոր բաներ են ըստ կրօնից, որ ամէն կրօնապետ կերպով իւիք զանոնք բացատրել ջանացած է։ Ապա այս գաղափարաց հաւատալ ընդարձակ է մարդոց, եւ կամ անժխտելի փաստիւք հաստատեալ չէ բարոյախօսաց, որ չկրցան զանոնք իրենց դրութենէն դուրս թողուլ թէպէտ գիտնալու կին թէ չկին կարող ըստ արժանւոյն բացատրել։ Բայց մենք պատճառունինք հաւատալու թէ Զրադաչտ յԱսորիա եւ Լաբին ի Զինաստան, ինչպէս եւ այլք այլ ուրեք, այս մասին տեղեկութիւն առին Հրկից Սուրբ գիրքէն, որոյ պատմութիւնը խառնակած եւ ուրած են աւանդական առասպելօք եւ քմահամ վարդապետութեամբք։

ՅԱԿՆ Ա. Մ. ՒԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

«ՏՐՏՆՋՈՂՆԵՐ ՈՒ ՓՐԹՄՆՋՈՂՆԵՐ»

Ականջի չատ անուշ չեն հնչեր այս բառերը բայց նշանակութեամբ չատ ազդու են։ Երանի էր աչխարհին, եթէ մարդոց մէջէն վերնար տրտունջը, եւ կենաց ուղիները գլուխը թափեր է, ուստի եւ կը սկսին ամէն ոչինչ բանի համար դժգոհալ ու տրտնջել։ Մինչեւ որ սիրտերնին լքնայ՝ կը խօսին, ու այնուհետեւ կը դադրին։

Ուրիշներ կան որ վերիններէն աստիճան մը աւելի են։ Աստոնց վրայ ախտ եղած է տրտնջելը. գերի եղած են անոր։ Այնպէս անտանելի է անոնց ամէն բան՝ որ միւնչեւ անդամ իրենք իրենց ծանր բեռ են։ Աստուընէ միւնչեւ երկոց Յակոբ նահապետին հեծութիւնը կը զգան։ «Աստնց ամէնը իմ գլուխս եկաւ» կ'ըսեն։ Հողմաչարժ տեղութիւը անոնց լեռ մի է որ կու գայ կը տապալի վրանին, կ'ածխլուին՝ ածելին դէշ է։ Սեղան կը նատին՝ հաղարումէկ բան կը գտնեն իրենց կնոջը դէմ գանգատելու. կամ կերակուրը չատ եփած է կամ քիչ, կամ աղի կամ անհամ, ճաճիւորդութեան առեն ձիէն եւ ջրեսանէն կը գանգատին, օդէն կը գանգատին։ Եթէ գլուխնին ցաւի՝ կը կարծեն թէ աչխարհս մէջ անանկ գլուխ ցաւ չկայ։ Ինանալու առենները ալ չուներէն, կատուներէն կը գանգատին։ Ա.յսպիսիք պարապ տեղը կը հալին կը մաչին։ Ո՛ւր էր որ կեանքին դառնութիւնը սիրոյ գործքերով եւ խօսքերով քաղցրացնելու խնամատարութիւնը ունենային, բայց գանգատելը բնութիւն եղած է անոնց եւ երթալով կը զօրանայ անոնց վրայ, մինչեւ մարդ մը չեն գտներ որ իրենց դաղափարովը հաւատարիմ, խոհեմ ու գործը գիտցող ըլլայ։

Ուրիշ կարգ մը տրտնջողներ կան զոր չեմ գիտեր ինչպէս անուանենք։ Բայց ինչ անուն որ տաս, ասոնք եւս աւելի անտանելի են։ Գրեթէ ամէն խորհուրդի ժողովներու մէջ ասոնցմէ մէկ երկուք դէմբախտաբար կը գտնուին։ Վարժապետը հոգ տանող չէ, ժողովուրդը գլխէ եղած է, թէ որ իրենց խորհուրդին պէս քալուի՝ ամէն բան լաւ վիճակի մէջ է։ Բայց դիցուք թէ ժողովականաց մեծագոյն մասը չի համաձայնեցան ասոնց խորհուրդին, վա՛յ անոնց, կը սկսին գանգատիլ։ Այսպիսին կարող չէ ցուցունել թէ եղած որոշումը անիրաւ է, բայց կը գանգատի թէ ինչու համար իր խնամատուն խորհուրդը մերժուեցաւ։ Սողոմոն կամ Սողոն այնպէս խնամատուն խորհուրդ չէր կրնար տալ։ Կը մաքառի ան այնչափ հաստատակաց օգտին համար իր ունեցած նախանձաւորութենէն՝ այլ իր գաղափարներուն վրայ մեծ համարում ունենալէն։ Եթէ դժբախտաբար եղած կարգադրութեանը մէջ գէն տուող բան մը պատահի, այլ եւս կ'ամենի կ'անցնի թէ իր խորհուրդին չանատուելուն համար եղաւ։

Ամենէ վար չի մնար անփորձ տրտնջողը։ Տժգոհ է իր վիճակէն, գործը ձախորդ է, բայց փոխանակ ջանք ընելու լաւագունին համար՝ ձեռքերը ծալած կը նստի, կը դանդաղի։ Ամբոխին կը բերկրի չարիք լսել ու պատմել։ Գալիք չարիքներու նախատեսութիւն մը ունեցած, երեմիայի ողբերը կը սկսի։ Բայց երբէք աչխատող եւ գործող չէ։ Բան մը օգուտ չըներ, կ'ըսէ, թէ եւ այլք անոր համար կը կարծեն թէ չատ ազնիւ պատեհութիւն ունի օգտակար ըլլալու։ Մենք միայն տրտնջող եղբայրները յիչեցնինք, բայց կանանց մէջ ալ կան ասանց չափ տրտունջ ընողներ։

Աչխարհս գործոց մի է։ Մարդուս բնաւորութիւնը պիտի չաղնուանար, եթէ մաքառելու դժուարութիւններ չըլլային։ Արդարեւ հաճոյական չէ դժուարին ու տարժանելի գործեր ընել, որոնց մէջ մեծ համբերութիւն պէտք է, բայց անոնցմով մարդս չատ կը կրթուի։ Բաներուն երկու կողմն ալ նայէ. բան մը եթէ բոլորովին պայծառ չէ, բոլորովին մութ ալ չէ։ Եթէ անանկ պարագայի մը մէջ ես որ ձեռքդ չէ բան մը ընել՝ ամենէն մեծ խնամատուութիւնն է Աստուծոյ նայելով արիական ոգւով համբերել։ Եթէ կրնաս բան մը ընել՝ փոխանակ տրտնջելու ջանք ըրէ պատրաստուիլ։ Եւ մի մտնար զուարթութեան խաղը, որ չատ անգամ կենաց անիւները մեծապէս կը դիւրացնէ։ «Եւ ինքը խաղաղութեան Տէրը՝ ամէն կերպով ձեզի խաղաղութիւն տայ, ամէն առեն Տէրը ձեր ամենուն հետը ըլլայ» (Բ. Թես. Գ. 16)։

Ա. Է. Ճ.

Աստաքազար

ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔԸ ՎՇՏԱՅԵԼՈՑ ՄԽԻԹԱՐԻԹԻՒՆ Է

Ամենուն ծանօթ է որ մարդկային ազգը ամէն դար, ամէն տարի եւ ամէն օր իւր մէջը զանազան կերպով վչտացեալներ ունեցած է եւ ունի աղքատութեան, անօթութեան, մերկութեան, պարտուց, օտարութեան, բանսի, գերութեան, առեւտրութեան, խռովութեան, բռնութեան, անիրաւութեան, դրպարտութեան, վատառողջութեան, ցաւագարութեան, անդարմանելի հիւանդութեանց, զգայարանաց պակասութեան, վերջապէս մահուան պատճառաւ։ Ո՞վ չի գիտեր եւ որու աչքը չի տեսներ չատերուն ներկայ աղետալի վիճակը։ Հաղարաւորք եւ միլիոնաւորք դիւղ ցորեկ ահու եւ դողի մէջ անօգնական կը հեծեծեն ապրուստնուն։ Ոմանք իրենց ամուսինը եւ սիրելի զաւկներն անօթի եւ ծարաւի թողուով օտար տեղեր դացած են։ Այլք նոյն վիճակին մէջ թողուով իրենց ընտանիքը պատերազմին արիւնալից դաշտը դացած են թշնամւոյն սուրին եւ հուրին առջեւ կենալու, եւ ընդունած հարուածնուն պատճառաւ օտար եւ բարերար ձեռքերու օգնութեանը կարօտ, իրենց արցունքը կը խառնեն իրենց արեանը հետ։ Միթէ ամէն օր չատերուն չարժուիլը, այլագունեալ դէմքը, աչքց տխուր նայուածքը չեն ցուցներ անոնց վչտացեալ հոգւոյն պատկերը։ Աչխարհս աղէկ թողգիտնայ որ իւր ծոցը չատ վչտացեալներ կան. բայց անոնց ոչ սիրտ ոչ մարմնական դարմանը ոչ պիտի հոգայ։ Միթէ մեծամտնք։ Բայց ասոնք վիճակութեան բեհեղներ հագնելով, մարթուելու աչխարհի պէս քաղցրահամ կերակուրներով կը մնուցանեն իրենց անձերը, Աստու եւ իրիկուն իրենց տանը դրան առջեւ վիրաւորեալ Ղազարոսին նման աղքատ ալ տեսնեն, իրենց փչրանքներն անգամ չեն ուզեր տալ ոչ ալ անոնց վրայ խորհիլ։ Միթէ անհամաքաւք։ Բայց ասոնք եթէ ողորմած ըլլային, նախ իրենց հոգւոյն պիտի գթային, եւ անհաստատութեամբ թէ իրենց եւ թէ ուրիշներուն յաւիտենական թշուառութեան եւ կործանման ճամբան պիտի չբռնէին։ Հասկ ոչ պիտի սրբոյն վչտացելոց եւ անոնց դարման պիտի մատուցանէ։ Ո՛չ ասոքն Փրկաւոնեայք, որ Աստուածորդւոյն գթած սիրտը կը կրեն, եւ անոր խօսքին միջոցաւ իրենց ղանաղան վիճակներուն մէջ Սուրբ հոգւոյն խաղաղութիւնը եւ միխիթարութիւնը կը վայելեն։ Աստնք կրնան վչտացելոյ օգնել, իրենց խաղաղութեան եւ միխիթարութեան պատճառ եղող Աստուածոյ խօսքն անոնց աւետելով։ Փրկաւոնեայ եղբարք եւ քոյրք, դուք որ Յիսուսի գթած սիրտը կը կրէք, ձեր փրկչին, «Ա՛ս իմ եղբայրներուս պէտս պզտիկներէն մէկուն ըրիք, ինծի ըրիք» (Մատթ. ԻԵ. 40) խօսքը յիչելով, գործեցէք քանի որ ժամանակ կայ։ Վչտաց մի միայն դարման եղող Աւետարանը քարոզելով, վչտացելոց միխիթարութիւն տուէք մանաւանդ աղօթքով։ Եւ դուք, վչտացեալ եղբարք եւ քոյրք, հարք եւ մարք, հաստատուէք խօսքիս. ըստ մասին փորձառութեամբ գիտեմ ձեր վչտաց դառնութիւնը, ձեր անմխիթար վիճակը։ Գիտեմ որ վչտաց ատոմիկ կայծերը մարդուս հոգւոյն կայծականց պէս զարնելով կը բորբոքեն սիրտը, մարդուս իր ընթացքը կտրտնջել տալով, իրբեւ աղջամղջին գիչերուան մէջ, գահավիժ տեղ մը կը հասցնեն հոգին գժօխոց անդունդը ձգելու։ Եթէ նոյն ժամուն օքանչելի եղանակաւ կարող եւ կամեցող Փրկիչը չհասնի, անհաստատութեան եւ յուսահատութեան հսկաները հառնելով արդէն փոքնկած հոգին վար կորստեան անդունդը կը քաչեն։ Աւաղ այն հոգւոյն որ իւր Փրկիչը պատճ չէ։ Սիրելի վչտակիցներս, դեռ այն անդունդին մէջ չքաչուած՝ աղաղակեցէք կարող եւ կամեցող գթած Փրկչին որ ձեզի միչտ մօտ է։ Նա վչտացելոց չատերն աղատած է, եւ միչտ պատրաստ է աղատելու զանոնք որ անոր միայն կը վստահին։ Մի ապաւինիք մարդոց, եւ ոչ իսկ ձեր բարեկամներուն եւ սիրելիներուն, չըլլայ թէ անյաջող ելլելով աւելցնէք ձեր վիչտերը։ Մի վստահիք ձեր սրտին սրամտութեանց. ձեր մէկ թշնամին ալ ձեր սիրտն է։ Ի՛նչ կ'ակնկալէք անոտի աչխարհէն եւ խաբեպայ սրտէն. օրհնութիւն. բայց անոնց տուածն անէծք է։ Ինչ չափով որ մարդոցմէ աղատութիւն եւ երջանկութիւն կը փնտռէք, նոյն չափով կ'աւելցնէք ձեր թշուառութիւնն ու դերութիւնը. ընդհակառակն եթէ Քրիստոսի եւ անոր խօսքին միայն կը դիմէք, կը վայելէք Աստուծոյ որդւոց խաղաղութիւնը եւ միխիթարութիւնը որ ամէն մտքէ վեր է։ Սիրով եւ փափաքով կարդացէք Աստուծոյ խօսքը. հաստատացէք որ երկնային միխիթարիչ աղաւնին լի չնորհօք եւ օրհնութեամբ ձեր վչտացեալ սրտերուն վրայ հանգչելով պիտի ազատէ զձեզ յուսահատութեան եւ անհաստատութեան կործանիչ ձեռքէն, եւ յուսով ու միխիթարութեամբ պիտի լեցնէ ձեր սիրտերը։ Աննոյն ժամ կարգալու Աստուծոյ խօսքը, Աստուծոյ սիրոյն եւ ձեր հոգւոյն սիրոյն համար կարդացէք. գտնէ սա հետեւեալ համարները զոր ընելով կ'իչեցէք միչտ «Ահա երանելի է այն մարդը՝ որնոր Աստուած կը խրատէ. ուրեմն ամենակարողին յանդիմանութիւնը մի անարգեր, ինչու որ ինքը կը վիրաւորէ ու կը փարիթէ, կը զարնէ ու իր ձեռքերը կը բժչկեն» (Յոբ. Ե. 17, 18)։ «Թանի որ վչտացած չէին, կը սխալէին. բայց հիմա քու խօսքդ կը պահեմ» (Սաղմ. ՃԺԹ. 67)։ «Ձեր համբերութեամբը հոգիներդ պիտի ստանաք» (Ղուկ. ԻԱ. 19)։ «Ամէն բաները բարիի գործակից կ'ընէ անոնց որ Աստուած կը սիրեն» (Հռոմ. Ը. 28)։ «Զգալի մարդկային փորձութենէ ի զատ ուրիչ չէ պատահած. բայց Աստուած հաւատարիմ է որ ձեզ պիտի չթողու ձեր կարողութենէն աւելի փորձուելու, հապա փորձութեանը հետ ազատութեան միջոց մըն ալ պիտի տայ, որ կարող ըլլաք համբերելու» (Ա. Կորնթ. Ժ. 13)։ «Վասն զի Տէրը իր սիրածը կը խրատէ, եւ կը ծեծէ ամէն որդին որ ինքը կ'ընդունի։ . . . Եւ չիրաւի ամէն խրատ նոյն ատենը ուրախարար չի թուիր, հապա տրտմական, բայց ետքը արդարութեան խաղաղաւոր պտուղը կը հատուցանէ անով վարժուողներուն» (Եբր. ԺԲ. 6, 11)։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՃԻԿԵԱՆ

կիրասոն, մայիս 6/18, 1877

ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունիս 7 ըստ Յուն. և յունիս 19 ըստ Լատ., 1877

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Յունիսի 2ին ժողովը ելեւմտից հաշուեցոյցը քննութեան առաւ, եւ այս առթիւ վասիլաքի սէյ առենապետութիւն մ'ըրաւ, որ երեսփոխանաց կողմէն ծափահարութեամբ լսուեցաւ։ վասիլաքի սէյ ըսաւ թէ քաղաքական անտեսութեան առաջին դասը կը սորվեցնէ մարդոց ջանալ եկամուտներն աւելցնել եւ ծախքը նուազեցնել։ կառավարութեան ծախքը կը նուազին աւելորդ ժողովներն եւ մոռնալ ժողովները վերցնելով. իսկ եկամուտները կ'աւելնան վաճառականութիւնն, երկրագործութիւնն եւ արուեստները ծաղկեցնելով, նաեւ հանքերն եւ անտառներն եւ ուրիշ հարստութեան աղբիւրներն աւելի օգտակար կերպով գործածելով։ Ամէն տեղ երկրագործութիւնը յառաջ կ'երթայ, իսկ Թուրքիոյ մէջ ետ կը մնայ, թէեւ երկրագործութեան պաշտօնարան մը, երկրագործութեան ժողով մը եւ շատ մը պաշտօնատարներ կան։ վասիլաքի սէյ ըսաւ նաեւ թէ մեծնոյն հայրենեաց արդոց մէջ խարութիւն դնող որ եւիցէ բառ մէջտեղէն վերցուելու է, եւ հաշուեցուցին մէջ նշանակուած գինուորական տուրքը հաշուեցուցէն ջնջելու է, եւ ինչպէս Գերմանիոյ մէջ, նոյնպէս հոս ամէն մարդ գինուոր գրուելու է։ Այս առաջարկութիւնը կարեւոր խնդրոյ նայելու համար կազմուած յանձնաժողովին ղրկուեցաւ։ Ա.յնուհետեւ հաշուեցուցին ընթերցումը շարունակուեցաւ, բայց ելեւմտից պաշտօնարանին ուղղուած հարցմանց պատասխաններուն ուշանալուն պատճառաւ վճաբանութիւնը չատ արգելուեցաւ։

Յունիսի 4ին վասիլաքի սէյ դարձեալ պնդեց որ գինուորական տուրքը վերցուի իբրեւ հակառակ սահմանադրութեան։ Ա.մէտ Մուխթար էֆէնդի առանց պատասխանելու վասիլաքի սէյին այն խօսքին թէ Սահմանադրութիւնը թոյլ չտար գինուորական տուրք հաւաքելու, առարկեց վասիլաքի սէյին առաջարկութեանը, ըսելով թէ կառավարութիւնը պէտք չունի աւելի զօրքի, բայց պէտք ունի գինուորական տուրքէն գոյացած իբր 1,200,000 լիրայի դումարին։ Նախագահն ըսաւ թէ այս խնդիրն արդէն յանձնաժողովին ղրկուած ըլլալով, ասոր վրայ վիճաբանութիւն ընել խնդրոյ կարգէն դուրս է։ Հաշուեցուցին ընթերցումը յառաջ տարուեցաւ, եւ Բասիմ սէյ կարծիք յայտնեց թէ եթէ գումար մը յատկացուած է առեւտուրի եւ երկրագործութեան պաշտօնարանին, պէտք է որ յիշեալ պաշտօնարանը բան մը ընէ առեւտուրն եւ երկրագործութիւնը ծաղկեցնելու համար, մինչդեռ ցարդ բան մը ըրած չէ։

Յունիսի 6ին ժողովը քանի մը մանաւանր առաջարկութիւններով զբաղեցաւ։ Ա.յս առաջարկութիւններէն մէկը սա էր թէ Հէրսէքը Պոնայէն զարձեալ բաժնուի խնայողութեան համար, նաեւ պիտոլութիւն եղաւ թէ գինուորական հրամանատարներէն խնդրուի որ Գարատաղի բանակին պաշար կրելու համար ժողովրդենէն առնուած ձիերուն ազէկ հոգ տարուի։ Նաեւ զանգատներ յառաջ բերուեցան Մարաշի միւթէսարրիֆի Խալիլ փաշային դէմ։ Բերիոյ երեսփոխան Նաֆիւ էֆէնդի ըսաւ թէ յիշեալ միւթէսարրիֆին դէմ վարչութիւնը ծանօթ է այն կողմի բնակչաց, եւ թէ Խալիլ փաշա իր պաշտօնին վերաբերեալ գործերն երեսի վրայ թողած է վարչական ժողովոյ անդամներէն իրեն հաճելի չեղող ոմանց հետ կուռելու համար։ Յիշեալ երեսփոխանը յարեց թէ Խալիլ փաշան պաշտօնէն ձգել, կամ պաշտօնին վրայ պահել Բ. դրան անկ է, բայց ժողովին պարագան է իրողութիւնները ծանուցանել Բ. դրան։

Յունիսի 13ին Ադրիանուպոլսոյ երեսփոխանն ճառ մը կարդալով փոխանց յայտնեց թէ ժողովին ժամանակն աւելի երկարուէր, որպէս զի կարելի ըլլար քննութեան առնել ժողովրդեան համար կարեւոր խնդիրներ, ինչպէս են ասոնցմէ օրէնքը, դատարաններու վերակազմութեան օրէնքը եւ դատաւորներու վերաբերեալ օրէնքը։ Յիշեալ երեսփոխանը նաեւ յայտնեց քանի մը նեղութիւններ որոնց ենթակայ են իր գաւառին բնակիչները։ Ա.յս երեսփոխանին ճառը յանձնաժողովին ղրկուեցաւ։

Ա.յնուհետեւ Նոփալ էֆէնդի խնդրեց որ ազգու միջոցներ ձեռք առնուին Սիրիոյ մէջ կառավարութեան հակառակ կեցող 15,000 Արաբացիները զսպելու։

Ելնի չհրլի Ահմէտ էֆէնդի հարցուց թէ ինչու համար ժողովին առջեւ չբերուեցաւ պաշտօնատարաց վերաբերեալ օրէնքը, եւ ըսաւ որ եթէ այն օրէնքը քննութեան չառնուի, ժողովին մինչեւ ցարդ տեսած գործերն ոչինչ են։ Նախագահն ըսաւ թէ յիշեալ օրէնքը քանի մը անգամ ուղղուեցաւ, եւ դարձեալ կրնայ ուղղիլ, բայց ժողովին ժամանակը չաբաթէ մը կը լրանայ։

Ա.յնուհետեւ ժողովը սկսաւ դիտողութեան առնել այլեւ այլ փոփոխութիւններ զոր ծերակոյտն ըրած էր արդէն ժողովին քննուած օրէնքներուն մէջ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կարծես թէ ներկայ պատերազմի առթեն չաբաթներ կ'անցնին առանց նշանաւոր բան մը պատահելու։ Պաշտօնական հեռագրերը կրկին կրկին կը ծանուցանեն թէ նշանակութեան արժանի դէպք տեղի ունեցած չէ։ եթէ երբեմն աւելի ընդարձակ հեռագրեր ալ եկած են, անոնք ալ մեծ բանակներէն հեռու փոքր կռիւներու նկարագրութիւններ միայն կ'ընեն։ Անտարակոյս այս լուրերն ալ հրատարակութեան արժանի են անհամեներու քաջութիւնը ցուցնելու համար, բայց այն փոքր կռիւները պատերազմին վախճանն որոշելու մասին փետուրի չափ ծանրութիւն չունին։ Այս միջոցիս լուրերը գլխաւորապէս Գարատաղէն կը ղրկուին, կ'երեւի թէ Օսմանեան զօրապետներն հարաւէն եւ արեւելքէն յարձակումներ կ'ընեն որպէս զի Գարատաղցիներն այն կողմերը զբաղեցնելով անոնց ուշադրութիւնը դարձնեն Սիւլէյման փաշայի հրամանատարութեան տակ դանուած զօրքէն որ կը ջանան Տուկայի կրճէն անցնիլ։ Պաշտօնական հեռագիրք կը ծանուցանեն թէ Սիւլէյման փաշա յունիս 4ին Քրիսթաճ առաւ, եւ հետեւեալ երեք օրերը քան եւ մէկ վաշտ զօրքով Գարատաղցւոց հետ սաստիկ պատերազմ ընելէ ետքը պաշար տարաւ Բիւա, որ Նիպչիքի ճամբուն ճամբայ կողմը եւ Քրիսթաճէն չորս ժամ հեռու է։ Պաշտօնական լուրերն հոս կանգ կ'առնուն, բայց Պասիրկիի թղթակիցը Մոսթարէն կը հեռագրէ թէ յունիսի 9ին Սիւլէյման փաշա Տուկայի կիրճը մտաւ, եւ յունիս 12 թուականաւ վիճակն զարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Տուկա կրճին մէջ 55 ժամ սոսկալի կերպով պատերազմելէն ետքը Գարատաղցիք զացին Պանիանի, որ իրենց երկիրն երթալու ճամբուն վրայ է։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Իկոնիոյ նախորդ կուսակալ Լօմէր Ֆեվզի փաշա Սիրիոյ կուսակալ կարգուեցաւ։

Սիրիոյ նախորդ կուսակալ Զիա փաշա Իկոնիոյ կուսակալ կարգուեցաւ։

— Թեսաղոնիկիի նախորդ կուսակալ Տէրվիշ փաշա Պաթումի զօրաց հրամանատար կարգուեցաւ, եւ այս առթիւ վ.եհ. Սուլթանին ներկայացաւ։

— Անցեալ երկուշաբթի օր Յունաց պատրիարքը վ.եհ. Սուլթանին ներկայացաւ, եւ Նորին վեհափառութեան ձեռքէն ընդունեց առաջին կարգի Օսմանիյէ նշանը։ վ.եհ. Սուլթանին հայրը, Սուլթան Մէհմէտ խան, արդէն առաջին կարգի Մէճիտիյէ նշան ընդունած էր յիշեալ պատրիարքին։

— Կրետէի բնակիչներէն քանի մը պատգամաւորներ մօտերս հոս պիտի գան կառավարութեան քանի մը առաջարկութիւն ներկայացնելու։ Հիմա Կրետէի մէջ քաղաքական երեք կուսակցութիւն կայ Յունաց մէջտեղ։ Առաջինն է Յունական կուսակցութիւնը, որ ամենէն զօրաւորն է, եւ կ'ուզէ որ Կրետէ կառավարուի իբրեւ առանձնաշնորհեալ գաւառ, եւ երեսփոխան չղրկէ Թուրքիոյ ընդհանուր ժողովին։ Երկրորդ կուսակցութիւնն է Անգլիական կուսակցութիւնը որ Անգլիոյ պաշտպանութիւնը կ'ուզէ Կրետէի վրայ։ Երրորդ կուսակցութիւնը կը կոչուի Բուսական կուսակցութիւն, որ մօտերս երեւան եկած է, եւ կը թուի թէ չատ սակաւ ունի, թէեւ անդամները սակաւաւոր են։ Այս Բուսական կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ Կրետէ առանձին իշխանութիւն ըլլայ, Կրետէի Քրիստոնէից մէջ այսպիսի քաղաքական յոյսեր տածող կուսակցութիւններ դանուելուն լուրն խոկ բուսական է ցուցնել թէ յիշեալ կղզւոյն կուսակցութիւնը դիւրին գործ չէ։

—Կ. պոլսոյ նաւահանգստին մէջ հիմա Ամերիկեան երկու պատերազմական նաւեր կան։

ԱՐՏԱԳՒՒՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կորչագոփ իշխանը մօտերս ծանուցագիր մը ղրկեց Անգլիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէին։ Այս ծանուցագրին մէջ Բուսիոյ կառավարութիւնը կը ջանայ Անգլիոյ կասկածները փարատել արեւելքի մէջ ունեցած չահերուն նկատմամբ։ Ծանուցագրին մէջ խոստացած է որ Բուսիոյ նաւատորմիղը Սուէզի ջրանցքին վրայ յարձակում պիտի չընէ, եւ զայն պիտի չպաշարէ, նաեւ պիտի չհրկիզէ Աղէքսանդրիա քաղաքը, եւ թէ Բուսիա պիտի չգրաւէ Կ. պոլիս, թէեւ կրնայ ըլլալ որ Բուսիոյ զօրքը չանան ժամանակի մը համար մնալ յիշեալ քաղաքը։

Եւրոպայի մէջ ամենուն ուշադրութիւնը յիշեալ ծանուցագրին ուղղուած է, եւ մեծ անհամբերութեամբ կը սպասուի Անգլիոյ կողմէն տրուելու պատասխանին։ Աւստրիոյ քաղաքագէտները կը կարծեն թէ յիշեալ ծանուցագիրը պիտի փարատէ ընդհանուր պատերազմի մը վախը։ Նաեւ Գերմանիոյ, Գաղղիոյ եւ Իտալիոյ քաղաքագէտները փափաք կը յայտնեն որ ընդհանուր պատերազմ չըլլայ, բայց կը կարծուի թէ ընդհանուր պատերազմի վախն վախճան տալ Անգլիոյ կ'կրնայ։

— Շատերը կը խորհին թէ Շուվալոֆ կոմսն առանձինն բացատրած է լորտ Տէրպիի որ Բուսիոյ համար դժուար է պաշտպանապես խոստանալ չյարձակիլ Պոլսոյ վրայ, վասնզի եթէ Բուսիա այսպիսի խոստում մը ընէ, Թուրքերը մեծ նեղութենէ եւ հոգ մը պիտի ազատին եւ ուրիշ տեղեր քանի մը հազար աւելի զօրք պիտի կրնան զրկել եթէ լորտ Տէրպի այս մասին գաղտնի բացատրութիւն մը ընդունած է, հարկաւ չկրնար ազգային ժողովոյ հաղորդել զայն։ Ուստի ոմանք կ'ըսեն թէ կորչագոփ իշխանն անխոհեմութիւն ըրաւ երբ ծանոյց թէ